

Да надникнем в потайностите на малката (врабчова) кукумявка

Асен Изнатов

Женската тежи до около 75 гр., а мъжката е с двадесетина грама по-лека – нещо характерно за повечето грабливи птици. На дължина достига почти 20 см., с подобен размер

сред от по-масово познатите видове примерно са скорците. В сравнение с пернатоногата кукумявка (*Aegolius funereus*) има по-малка глава и е със слабо очертан диск на лицето, но пък с ясно видими бели вежди. Отгоре е тъмна с много светли петна, отдолу е светла

Това една от птиците, които омагьосват по особен и неусетен начин. Като най-дребен представител на семейството на совите, тя умее да се маскира и е трудно забележима, но не само размерът ѝ я крие от погледите на хората. Това е птица, която обитава стари гори и определено има доста изисквания към местобитанието си. Ако все пак я откриете, ще разберете, че възрастността е доста любопитна и дори непредпазлива.

с надлъжни препаски, които отстраняват по-изразени и преминаващи в напечени щрихи. Стъпалото е оперено, а по пръстите има множество четинки. Ирисът е жълт, а клонът е беззъбен

кав до бледожълт в края. Има малка база на очите, т.е. те са относително близо едно до друго и когато човек я наблюдава, изглежда сякаш е сърдита или ядосана. Подобно на домашната кукумявка има така нареченото „фалшиво лице“ на врата.

Врабчовата кукумявка обиктава изголистни или смесени гори в бореалната част на Северна Европа, а в Централна и Южна Европа предпочита елови или смърчови гори, където е с разкъсано или изолирано разпространение. У нас се среща над 1000 м. н. в. За първи път е съобщена като обитател на нашите земи по екземпляр, убит в близост до Самоков още през 1900 година. Следват единични наблюдения – след 1955 година до село Говедарци от г-р Симеон Симеонов и г-р Николай Боев, а през 2000 година имам и няколко лични наблюдения близо до хижа Семково в Рила. През последните няколко години броят на наблюденията се увеличи многократно, като не е ясно дали това се дължи на увеличение на числеността на вида или на увеличение на наблюдателността на туристите или по-скоро на способността им да информират чрез социалните мрежи за своите приключения из природата.

Засега е регистрирано, че обитава Рила, Пирин, Славянка, Западни Родопи, Централен Балкан и Витоша. Тя е постоянен вид като у нас обитава основно старите смърчови гори, в които има множество хралупи. Някои от дупките ползва за обитание, а други – за да съхранява разнообразната плячка, когато е в изобилие (главно птици и гризачи). Много добър летец, който майсторски се провира между клоните и листата на дърветата. Обича да каца на върха на дърво с добра панорамна видимост наоколо. Често потрепва

Евразийска врабчова кукумявка, заснета в Беловежката гора в Полша. Снимка: Charles J. Sharp Wikimedia Commons

с опашка като някои групи видове птици. Има къси и заоблени крила и може да прави резки завои. Макар и сравнително малка на размери, тя е силна птица, способна е да хваща и видове, доста по-едро от нея.

Не е типичен нощен ловец, активна е основно преди смрачаване или около ръзсъмване. Трудно може да бъде видяна, но лесно може да бъде чута. Обаждането на женските донякъде наподобява това на коса (*Turdus merula*) или черве-

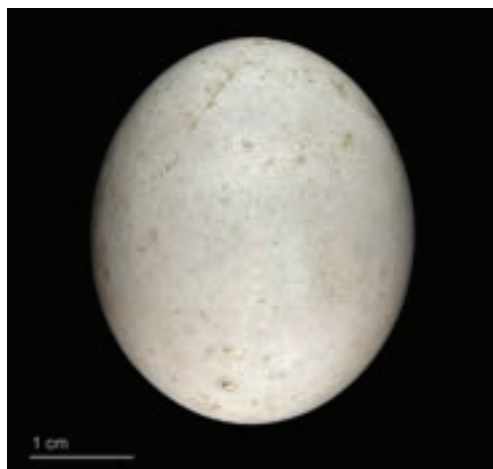

Асен Игнатов е завършил висшето си образование в СУ „Св. Климент Охридски“, магистър биолог и орнитолог. Работи като асистент в Националния природонаучен музей – БАН. Има научни интереси в областта на орнитологията (фаунистика, етология, екология, зоогеография на птиците) и опазването на природата. Рисува и снима дивата природа. Много от рисунките и снимките му са публикувани в книги, списания и интернет сайтове, а оригиналите са в частни колекции. Специализиран водач на туристи от чужбина с подчертан интерес към богатото биоразнообразие и история на България.

яйцата до тяхното излюпване, а ако ги напусне, то това е предизвикано от непосредствена опасност. Мъжкият я храни през цялото време, а ако се забави с храната, тя се обажда продължително и нежно с писклив глас. Плячката се подава директно от отвора на хралупата. Първоначално малките са слаби, слепи и безпомощни и въпреки че са с различен размер, като при другите сови, те бързо стопяват разликата от доброто хранене. След излюпването женската почиства гнездото от остатъци от черупките, погадки, изпражнения, остатъци от храна, като всичко това се изхвърля близо до гнездото. Малките растат бързо, като цветът на пуха става тъмен до шоколадово кафяв. След около месец напускат хралупата. Летят госта тромаво и не се отдалечават от гнездото, а и бързо се уморяват. Поддържат връзка помежду си като подсвиркват продължително.

ногръгката (*Erithacus rubecula*). Песента е по-скоро като на пойна птица с разнообразни трели, наподобяващи флейта, като се чува по-активно сутрин и привечер. През размножителния период, който започва през март, е госта по-активна, а песента понякога продължава по 20 – 30 минути и се чува от 500 до 1000 метра.

Предпочита да гнезди в дупки, оставени от кълвачи с подходящ размер, най-често такива оставя големият пъстър кълвач (*Dendrocopus major*). Обикновено женската снася до 7 яйца, които са бели и гланцирани, мътенето продължава 28 дни. Врачовата кукумявка е много отговорен родител и лежи върху

Яйцата са бели, като мътенето продължава 28 дни, в които над тях е женската, а мъжкият се грижи за нея

Снимка: Wikimedia Commons, Roger Culos CC BY-SA 4.0

Малката кукумявка е вид, който ловува от засада. Има разнообразие и сезонност на менюто. През пролетта и лятото се храни основно с гризачи, като нормалният порцион е около 3 мишки или полевки на ден. През есента и зимата започва да се храни и с гребни пойни птици. Ловува близо до гнездото като се отдалечава до около 200 м. в радиус, но през зимата може да достигне и до 2 км. За разлика от другите сови не поглъща храната си цяла. Почиства пляката от козина или пера, къса мускулатурата на малки късове, а специалитетът е главата на жертвата. Обикновено изхвърля стомаха и крайниците. Погадките са гребни

Малките се излюпват безпомощни, но растат бързо
Снимка: Axel Strauß Wikimedia Commons

и цилиндрични, закръглени от едната страна, а от другата удължени и заострени. Дълги са средно около сантиметър и половина.

В средата на есента малко преди първите знаци на зимата, както при хората, малката кукумявка се захваща да си прави зимнина. Започва активно да лови мишки, земеровки, полевки, гребни птици и ги трупа в специални хралупи, които използва като зимници. Има случай, в който учените са открили почти 90 екземпляра от различни видове гризачи и птици в подобни хралупи. Когато зимата настъпи и времето стане неблагоприятно за лов, особено когато навсякъде е покрито със сняг, кукумявката прибегва до въпросната зимнина. Интересно е, че организира бита си твърде разумно – в района на гнездене има определени места за хранене, почивка и

съхранение. Това най-често са отделни хралупи, като едната е за разкъсване на пляката и за хранене, а другата е за почивка. Много неблагоприятно време през зимата, като дълбок сняг и бури не е проблем за нея и тя лесно оцелява за разлика от много други видове, които намират смъртта си през зимните месеци от недохранване или измръзване.

Врабчовата кукумявка е включена в Червената книга на Република България в категорията застрашен EN, в Закона за биологичното разнообразие е определена като приоритетен за опазване, застрашен от изчезване вид (ЗБР приложение II), както и защитен на територията на цялата страна (ЗБР приложение III). На международно ниво е в Директивата за птиците (ДП-I), Бернската конвенция (БЕК-II) и CITES-II. Видът е под заплахата на ред отрицателно дейст-

Макар и да е малка и трудно откриваема, врабчовата кукумявка е интересна птица и вдъхновява художниците – анималисти

Рисушки Авторът

Ареалът на обитание е доста обширен, но тя обитава предимно смърчови гори и трудно може да бъде видяна

ващи фактори – изсичането на стари иглолистни гори, по-голямото фрагментиране на районите за гнездене, както и на конкуренцията с други видове птици и сънливци за местата за гнездене. Напоследък става много модерно фотографирането на вида и поради факта, че малката кукумявка е доста любопитна и не много плашлива, любители злоупотребяват, имитират песента и обаждането на птицата, за да я накарат да се покаже. За хората това е просто занимавка, която се прави за развлечение без научна цел, а често и без достатъчно познания в областта. В резултат някои птици могат да започнат да се държат странно и дори да напускат индивидуалните си местообитания и гнез-

дови райони. Това е нещо, което трябва законово да се регулира въпреки затрудненията при контрол и регистриране на нарушители.

Опазването на тези птици ще бъде облекчено от обявяването на нови защитени територии, от забрана на сечи на стари гори, а полезно ще бъде и просто поставяне на къщички за гнездене. Всъщност на много места у нас има потенциално добри местообитания, но в тях липсват места за гнездене. Поставянето на къщички може да е добро решение и то може да бъде подкрепено с многогодишен опит на страни от Централна и Северна Европа, които успешно възстановиха и разшириха районите на гнездене на вида. ■